

JUHO KOTAKALLIO

HYBRIDIVAIKUTTAMINEN, DISINFORMAATIO JA AKTIIVISET TOIMENPITEET



FUTURISTIC METROPOLIS, COMPLETE DEVASTATION,

KUVAN TEKIJÄ: BENLISQUARE. AI SCIENCE-FICTION ARTWORK CREATED USING A SINGLE NVIDIA RTX 3090. WIKIMEDIA COMMONS..

Venäjän laajentunut hyökkäyssota Ukrainaa vastaan helmikuussa 2022 avasi ihmisten silmiä näkemään paremmin sen, kuinka autoritaarinen maa pyrkii keinoja kaihtamatta toimimaan omien tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Osalla havahtuminen tapahtui myöhään, vaikka Venäjän toimintamalli ja tavoitteet suurvalta-ase-man palauttamista oli ollut nähtävissä jo pitkään. Venäjän häikäilemätöntä sodankäyntiä oli nähty jo aiemmin muun muassa Tšetšeniassa, Georgiassa ja Syyriassa, erilaisista kyberoperaatioista ja vaikuttamispyrkimyksistä puhumattakaan.

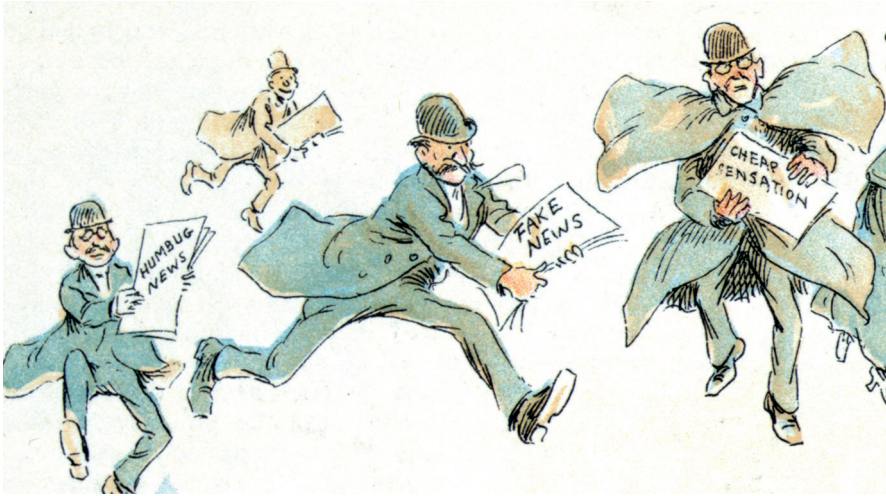
Vaikka Venäjän sotilaallinen toiminta on tällä hetkellä keskittynyt Ukrainaan, se ei tarkoita sitä, etteikö Venäjä pyrkisi samalla vaikuttamaan myös muihin maihin. Käynnissä on Venäjän jatkuva hiljainen sota länsimaita vastaan. Venäjän kansalliseen mielialaan on luotu myyttiä piiritetystä linnakkeesta, jota muut uhkaavat. Tämä idea näkyi myös venäläisessä mielipidekyselyssä vuoden 2021 lopussa. Tuolloin valtaosa vastaajista katsoi, että sota lännen ja Venäjän välillä oli jo käynnissä. Samaan aikaan Euroopassa vielä toivottiin, että sodan eskaloituminen Ukrainassa voitaisiin välttää.

Venäjä pyrkii kääntämään tilanteen omaksi edukseen osaltaan odottamalla, että ajan myötä tilanne muuttuisi sille edullisemmaksi. Samaan aikaan maa käyttää niin sanottuja hybridikeinoja sekä syöttää disinformaatiota länteen lietsoen polarisaatiota ja murentaen länsimaisia yhteiskuntarakenteita. Venäjän toimintamallia on pyritty selittämään eri tavoin. Tästä hyvänä esimerkkinä

on Martti J. Karin ja Antero Holmilan kirja Miksi Venäjä toimii niin kuin se toimii (2023) ja Keir Gilesin teos Venäjän sota jokaista vastaan ja mitä se sinulle merkitsee (2022).

Vuonna 2014 tapahtuneen Krimin miehityksen jälkeen Venäjän toimintaa on selitetty hybridisotana tai -vaikuttamisena. Tämän vuoksi entistä enemmän on nähty erilaisia hybridiuhkia tai yhdistelmäuhkia. Esimerkiksi Helsingin kaupungin vuonna 2018 julkaisemassa teoksessa Helsinki yhdistelmäuhkien aikakaudella - Yhdistelmävaikuttaminen ja kaupunki, nähtiin, että oli muodostunut uusia uhkia. Valtiollisten toimijoiden rinnalle on tullut yhä enemmän ei-valtiollisia toimijoita ja uhkien arvioinnista on tullut entistä kompleksisempää.

Hybridiuhalla ymmärretään sellaista uhkaa, missä kaksi tai useampi tekijä yhdessä muodostavat haitallisia vaikutuksia kohteelle. Tyypillistä on ollut se, että vastustajan erilaisia heikkouksia pyritään käyttämään hyväksi. Hybridisodassa tai -uhkissa ei kuitenkaan ole mitään uutta. Epätavanomaisia ja yllättäviä keinoja on käytetty vastustajia vastaan läpi historian. Esimerkiksi kylmän sodan aikana Neuvostoliitto hyödynsi operaatioissaan muun muassa sosiaalista ja taloudellista tyytymättömyyttä ja poliittista epävakautta. Venäjällä tästä



FREDERICK BURR OPPER, A MAN WITH "FAKE NEWS" RUSHING TO THE PRINTING PRESS, 1894.

WWW.LOC.GOV/RESOURCE/PPMSCA.29087/

toiminnasta on käytetty termejä epäsymmetrinen vaikuttaminen tai -sodankäynti sekä neuvostoai-kaista termiä aktiiviset toimenpiteet (активные мероприятия).

Herääminen erilaisten keinojen haitallisuuteen on Euroopassa tapahtunut viiveellä. Ennemmin reaktiivisia, kuin proaktiivisia vastakeinoja on nähty sekä nykyaikana että kylmän sodan aikana. Syynä on ollut osaltaan toimenpiteiden laaja kirjo, sekä se, että kaikki menetelmät eivät ole itsessään laittomia, vaikka ne ovat kohteelle haitallisia. Aktiiviset toimenpiteet ovat olleet osittain peiteltyjä, osittain avoimia menetelmiä. Kylmän sodan aikaisen termin keinovalikoimaan on sisällytetty muun muassa disinformaatio, (peite) organisaatiot, lahjonta, kiristys, kompromentaatio, salamurhat ja vaikuttaja-agentit.

Vaikuttamisoperaatioissa keskeisenä elementtinä on ollut vaikuttaa ihmisiin. Tässä pätee saksalaisen sotateoreetikko Carl von Clausewitzin näkemys siitä, että sota on "ensisijaisesti mielen vaikutusta mieleen, ei materiaan materiaan". Vertailu historiallisten esimerkkien ja nykyajan välillä tuo esille monia samankaltaisuuksia. Jälkiviisaasti voimme katsoa, kuinka aikaisempien tapausten valossa kehityskulku on ollut nähtävissä aiemmin. Lähihistoriasta löytyy useita venäläisten vaikutta-

misoperaatioita, Putinin trolleja, vaikuttaja-agentteja, disinformaatiota ja Venäjän tiedusteluorganisaatioiden suorittamia salamurhaoperaatioita. Tällä vuosituhanella on ollut useampia tapauksissa, missä Venäjä on pyrkinyt aiheuttamaan eripuraa naapurimaissaan. Yksi esimerkki tästä on niin sanottu pronssisoturikiistan Virossa.

Osa Venäjän käyttämistä menetelmistä on kuitenkin sellaisia, ettei niitä ole omana aikanaan laajemmin ymmärretty länsimaissa. Hyvänä esimerkkinä tästä on tällä hetkellä Helsingissä tyhjiällään oleva entinen Hartwall Areena. Oligarkkien taloudelliset panostukset ja kiinteistöomistukset olivat vain osa sitä palettia, jonka kautta luotiin venäläisille tahoille suotuisia mahdollisuuksia vaikuttaa Suomessa.

Disinformaatio

Informaatioteknologian kehitys ja digitalisaatio ovat mahdollistaneet sen, että tieto kulkee nopeammin. Teknologian kehitys on tuonut mukanaan uusia mahdollisuuksia, mutta myös haavoittuvuuksia. Riippuvuutemme tietoverkoista tekee meistä alttiimpia mahdollisille kyber- tai informaatio-operaatioille. Digitaalisuus ja tietoverkot antavat mahdollisuudet aiheuttaa suurempia haitta-



JORGE FRANGANILLO, OLIVETTI STUDIO 46, 2021

[HTTPS://WWW.FLICKR.COM/PHOTOS/FRANGANILLO/51120419628/](https://www.flickr.com/photos/franganillo/51120419628/) WIKIMEDIA COMMONS..

vaikutuksia vähemmällä resursseilla. Menetelmät, joilla voidaan vaikuttaa kyberulottuvuudessa, ovat entistä kehittyneempiä. Tekoälypohjaiset ratkaisut ja deepfake-videot leviävät tehokkaasti.

Emme ole immuuneja vaikuttamisyrityksille tai disinformaatiolle. Disinformaatio-operaatioissa pyritään harhaanjohtamaan väärällä tai lähes oikealla tiedolla. Tarkoituksena on luoda hämmennystä ja vaikuttaa siihen, että kohde toimii toivotulla tavalla. Käytännössä pelkän epäilyksen siemenen kylväminen ja vaihtoehtoisten totuuksien esittäminen voi riittää tavoitteen saavuttamiseen. Kylmän sodan aikana oli havaittavissa, kuinka Neuvostoliitto pyrki heikentämään vastustajaan disinformaation keinoin. On arvioitu, että tavoitteena oli tuolloin luoda kaaoksen ja pelon ilmapiiri, jossa kehenkään ei voinut luottaa. Systemaattisesti levitetty disinformaatio ammensi voimavarojaan erilaisista poliittisista ja kulttuurisista jännitteistä, joita löydettiin vähemmistöjen ja eri maiden väliltä. Samanlaisten polarisaatiota voimistavien teemojen parista on nykyäänkin löydettävissä disinformaatiota.

Neuvostoliitto pyrki disinformaation kautta pitkäaikaiseen vaikuttamiseen. Samaa Venäjä tavoittelee nykyisillä disinformaatiokampanjoillaan, joilla se pyrkii edistämään omia strategisia tavoit-

teitaan. Tarkoituksena on ollut johtaa yleistä mielipidettä tai poliitikkojen kantoja Kremlille myönteiseen suuntaan. Disinformaatio-operaatioiden myötä ymmärtämys siitä, mikä on totta ja mikä harhaa hämärtyy. Tämä harvemmin tapahtuu tökerön ja kömpelön propagandan kautta, mutta tiedon luotettavuuden arviointi vaikeutuu, jos vain murto-osa välitetyistä tiedosta on manipuloitu.

Disinformaation uppoamista yleisöön edesauttaa suunnitelmallisuus ja vaikutusoperaatioiden kohdentaminen. Se, että disinformaatio välitetään sellaisten kanavien kautta, joita ei yhdistetä disinformaatio-operaattoreihin, kasvattaa todennäköisyyttä sille, että suurempi osa kohteista joutuu vaikutukselle alttiiksi. Kylmän sodan aikana KGB saattoi välittää manipuloitua informaatiota esimerkiksi myötämielisiä toimittajien tai vähäpätöisempien lehtien kautta. Muut mediat saattoivat uutisoida näiden tietojen pohjalta. Nykyisessä digiajassa yksittäiset somejulkaisut pystyvät saavuttamaan hyvin lyhyessä ajassa laajan yleisön raflaavien otsikoiden ja aihetunnisteiden kautta. Uudelleenpostausten myötä lähde hämärtyy. Tämä osaltaan selittää sen, miksi disinformaatiota sekä venäläistä narratiivia tukevia tarinoita on päätenyt ilman lähdekritiikkiä myös yleisesti luotettuihin pidettyihin medioihin.



DONALD TRUNG QUOC DON (CHỮ HÁN: 徵國單), A LOCAL SIGN WARNS PEOPLE THAT IT IS CHAOTIC INSIDE IN THE GRONINGER CITY OF WINSCHOTEN, OLDAMBT 2020
WIKIMEDIA COMMONS, WIKIPEDIA NO FAKE NEWS.

Vaikuttaja-agentit ja hyväntahtoiset hölmöt

Uusi tekniikka ei ole poistanut käytöstä vanhoja, hyväksi havaittuja vaikuttamismenetelmiä. Ennemminkin tietyt menetelmät on tuotu digitaalisille alustoille ja nykypäivään. Keskiössä on kuitenkin ihminen, joka usein on heikoin lenkki. Ihmiset saattavat toimia tietoisesti tai tiedostamattaan edistäänsä muiden intressejä. Kylmän sodan aktiivisiin toimenpiteiden keinovalikoimaan kuuluivat vaikuttaja-agentit. He olivat KGB:n värväämiä tai värväämättömiä ulkomaalaisia, jotka pystyivät julkisen tai yhteiskunnallisen asemansa perusteella käyttämään vaikutusvaltaansa, mainettaan, asemaansa, valtaansa, uskottavuuttaan tai muita keinoja edistääkseen Neuvostoliitolle tärkeitä tavoitteita. KGB jakoi nämä vaikuttaja-agentit kolmeen kategoriaan: värvättyihin kontrolloituihin agentteihin, tietoisesti toimineisiin luotettuihin kontakteihin ja tiedostamattomasti toimineisiin ns. hyväntahtoisiin hölmöihin.

Sopivia vaikuttaja-agentteja olivat ministereit tai merkittävässä asemassa olevat virkamiehet tai eri puolueiden toimihenkilöt. Mahdollisiksi vaikuttaja-agenteiksi mainittiin myös julkisuuden henkilöt, toimittajat, sanomalehtien kustantajat

tai muuten merkittävässä asemassa olevat henkilöt. Vaikuttaja-agentteina pystyivät olemaan myös sellaiset henkilöt, jotka eivät toimineet merkittävässä yhteiskunnallisessa asemaassa, mutta jotka pääsivät vaikutusvaltaisten henkilöiden läheisyyteen.

Nykyään löytyy sekä erilaisia vaikuttaja-agentteja että hyväntahtoisia hölmöjä, jotka toimivat tietämättään vieraan vallan hyväksi. Kyse voi olla someklikkauksista tai siitä, millaisiin tietoihin ja vaikutuskanaviin voidaan päästä yksittäisen henkilön kautta. Vähäpätöiseltäkin tuntuvien tietojen joutuminen väärin käsiin saattaa vaikuttaa haitallisesti.

Peilijattelu ja ymmärtämys

Se, että Venäjän toimintaa on ymmärretty huonosti, on mahdollistanut demokraattisten järjestelmien hyväksikäytön. Kyseessä ei ole ainut kerta, kun demokraattiset maat ovat heränneet diktatuurin toimintaan myöhässä. Nykyaikana haasteena on ollut, että kaikki maat eivät ole noudattaneet kansainvälisiä sopimuksia. On sorruttu peilijatteluun. Oletus siitä, että myös muut toimisivat samalla tavoin, kuin me itse toimisimme, on hämärtänyt uhkakuvien hahmottamista samalla, kun demo-



LUSYE11,
AI-GENERATED IMAGE OF
A MAN. 2023
[HTTPS://THEWORKMASTER.COM](https://theworkmaster.com)

BORN ISOPOD,
AI-GENERATED IMAGE OF
A WOMAN. 2023
[HTTPS://LABS.OPENAI.COM/](https://labs.openai.com/)



kraattisten valtioiden heikkouksia on hyödynnetty. Tässä länsimaita on hämmentänyt toimintojen kiistettävyys ja disinformaation levittäminen.

On hyvin todennäköistä, että Venäjä jatkaa niin sanottujen aktiivisten toimenpiteiden ja hybridimenetelmien käyttämistä pyrkien horjuttamaan länsimaisia järjestelmiä ja edistääkseen omia tavoitteitaan. Tämä näkemys pohjautuu niihin mahdollisuuksiin, joita Venäjällä on käytössään ja siihen, kuinka maan on hyödyntänyt tietoverkkoja ja sosiaalista mediaa. Tässä toiminnassa tulee korostamaan informaatioulottuvuus, kyberulottuvuus ja disinformaatio, unohtamatta perinteisempiä vaikutuskeinoja.

KIRJOITTAJA

JUHO KOTAKALLIO

FILOSOFIAN TOHTORI (YLEINEN HISTORIA) JA
FILOSOFIAN MAISTERI (KYBERTURVALLISUUS).

LNGA KLANG, DEEPFAKE GIRL, AN AI-GENERATED IMAGE, 2021
WIKIMEDIA COMMONS.

KIRJALLISUUTTA

- Aro, J. Putinin trollit. Tositarinoita Venäjän infosodan rintamilta, Helsinki 2019.
- Bagge, D. P., Unmasking Maskirovka. Russia's Cyber Influence Operations, New York 2019.
- Giles, K., Venäjän sota jokaista vastaan ja mitä se sinulle merkitsee, Jyväskylä 2022.
- Galeotti, M., Russian Political War Moving Beyond the Hybrid, London 2019.
- Helsingin kaupunki, Helsinki yhdistelmäuhkien aikakaudella - Yhdistelmävaikuttaminen ja kaupunki, Helsinki 2018.
- Kari, M. J. & Holmila, A., Miksi Venäjä toimii niin kuin se toimii, Jyväskylä 2023.
- Shultz, R. & Godson, R., Dezinformatsia - Active Measures in Soviet Strategy, Washington DC 1984.

